

Biuletyn Informacyjny

Czerwiec 2011

Święta i festiwale Japonii

Wydawca: Ambasada Japonii w Polsce

Tradycje świąt i festiwali w Japonii

Festiwal Aoba w Sendai

Awa odori

Festiwal Okinami Tairyō

Oni hanabi

Święta i festiwale pełnią bardzo ważną rolę w kulturze Japonii. Niektóre z nich mogą poszczycić się ponadtyśiącletnią historią. Na uwagę zasługuje także ich liczba i różnorodność – można nawet zaryzykować stwierdzenie, iż każdego dnia w jakimś zakątku Japonii odbywa się przynajmniej jedno. Obchody wielu świąt o zasięgu ogólnokrajowym, na przykład *obon* (japońskie święto ku czci zmarłych), różnią się w zależności od regionu.

Pochodzenie świąt i festiwali jest różne. Część z nich wywodzi się z obrzędów religijnych – rodzimego *shintō* (obchody Nowego Roku) lub buddyzmu (*obon*). Poza tym, jako że naturalny rytm przyrody odgrywa ogromną rolę w życiu Japończyków, wiele z festiwali związanych jest ze zmianami pór roku. *Hanami*, czyli podziwianie kwiatów wiśni, to wielowiekowa tradycja. W porze kwitnienia wiśni parki są tłumnie odwiedzane przez Japończyków, którzy wspólnie spędzają czas, nierzadko do późnego wieczora, pod drzewami obsypanymi delikatnymi kwiatami. Z kolei na północy Japonii, na wyspie Hokkaidō, gdzie zimą występują obfite opady śniegu, organizowane są festiwale śniegu (więcej o nich na stronie 4). Trzecią kategorią są pielęgnowane do dziś zwyczaje i tradycje ludowe. Należą do niej różnorodne, charakterystyczne dla danego regionu lokalne festiwale, obchodzone od dawna w całym kraju. W niniejszym biuletynie chcemy przybliżyć Państwu barwny świat japońskich świąt i festiwali, przedstawiając najważniejsze z nich.

Festiwal Mikuni w prefekturze Fukui

Nowy Rok

Japoński Nowy Rok, w odróżnieniu od popularnych w Polsce hucznych zabaw sylwestrowych, jest świętem rodzinnym, okresem zadumy i wyciszenia. Jego atmosfera bliższa jest polskiemu świętom Bożego Narodzenia. Przygotowania rozpoczyna się na kilka dni przed końcem roku od gruntownego wysprzątania całego domu. W domach i przed nimi pojawiają się ozdoby noworoczne – *kadomatsu* wykonane z gałęzi sosny i bambusa oraz piętrowe ciastko *kagami mochi*. 31 grudnia rodzina gromadzi się przy wspólnym stole jedząc tradycyjne potrawy, z których najbardziej znany jest *toshikoshi soba* – makaron gryczany symbolizujący przejście od starego roku do nowego. O północy rozbrzmiewają dzwony w świątyniach, odmierzając 108 uderzeń, tyle bowiem według tradycji buddyjskiej jest pokus czyhających na człowieka. Dźwięk dzwonu ma za zadanie je odegnąć. Jeszcze tej samej nocy lub w najbliższych dniach Japończycy tłumnie odwiedzają lokalne świątynie i chramy, modląc się o pomyślność w nadchodzącym roku. Rytuał ten nosi nazwę *hatsumōde*.

Pierwsze trzy dni nowego roku, zwane *sanganichi*, to czas odpoczynku. W Japonii są one wolne od pracy, większość sklepów także pozostaje zamknięta. Na japońskich stołach pojawiają się kolejne tradycyjne potrawy, między innymi *ozōni* (rodzaj bulionu z ciasteczkami ryżowymi *mochi*, jego skład i sposób przyrządzania różni się w zależności od regionu), a także *osechi ryōri*, przygotowywane jeszcze w grudniu, tak aby pani domu nie musiała się trudzić przy kuchni już od 1 stycznia.

Początek roku to także doskonała okazja do układania planów na nadchodzące miesiące. Podobnie jak w Polsce, również w Japonii popularne są postanowienia noworoczne. Niezwykle ważne są też „pierwsze” czynności w nowym roku. Pierwszy sen (*hatsuyume*) jest wróżbą na kolejne 12 miesięcy, uroczyste wykonuje się też pierwszą kaligrafię (*kakizome*).

Nowy Rok w Japonii to jednak nie tylko hołdowanie starym zwyczajom. Nieco nowszą, choć ugruntowaną już tradycją jest festiwal piosenki *Kōhaku Uta Gassen*, w którym występują ciesząc się aktualnie największą popular-

Kadomatsu

nością artysty. Odbywa się zawsze 31 grudnia, a w 2010 roku obchodził swój 60. jubileusz.

Podobnie jak w Polsce, również w Japonii wysyła się kartki noworoczne zwane *nengajō*. Dzięki staraniom poczty, wszystkie docierają do adresatów dokładnie 1 stycznia, o ile tylko zostaną odpowiednio wcześniej wysłane. Kartki wysyła się nie tylko do rodziny i znajomych, lecz także do wszystkich osób, wobec których czuje się zobowiązanie. Bywa, że jeden Japończyk wysyła i otrzymuje kilkadziesiąt, a czasem nawet kilkaset kartek. W ostatnich latach bardzo popularne jest, szczególnie wśród młodych, wysyłanie życzeń noworocznych drogą internetową.

Kagami mochi

Wizyta w świątyni

Festiwale i święta zimowe

Festiwal śniegu w Sapporo

Festiwale śniegu

Zimowa pogoda i obfite opady śniegu w północnych regionach Japonii to doskonała okazja do organizacji festiwalu. W styczniu i w lutym w Sapporo oraz innych miastach wyspy Hokkaidō odbywają się festiwale śniegu (*yuki matsuri*). Z tej okazji ze śniegu i lodu budowane są rzeźby o najprzeróżniejszych kształtach, sięgające kilku, a nawet kilkunastu metrów wysokości. Te ogromne konstrukcje co roku przyciągają dziesiątki tysięcy widzów zarówno z Japonii, jak i zagranicą, którzy przyjeżdżają podziwiać ten niezwykły i dostępny jedynie przez krótki okres widok.

Seijin no hi

Dzień Wejścia w Dorosłość

Zimą przypada także Dzień Wejścia w Dorosłość (*Seijin no hi*), obchodzony obecnie w Japonii w drugi poniedziałek stycznia (do 1999 roku był to 15 stycznia). Tradycyjnie obchodzą go osoby, których 20. urodziny przypadają między następnym dniem po ubiegłorocznym *Seijin no hi*, a tegorocznym świętem. Obecnie bardzo często jednak, poprzez analogię do systemu wyznaczania roczników szkolnych, uczestnikami są osoby obchodzące urodziny między 2 kwietnia poprzedniego roku a 1 kwietnia danego roku.

Młodzi ludzie ubierają się na tę okazję odświętnie – w przypadku dziewcząt jest to wzorzyste kimono, często z futrzaną etolą, mężczyźni ostatnio zwykle zakładają garnitury. Urząd miasta lub dzielnicy organizuje specjalną uroczystość, a następnie dwudziestolatkowie idą zazwyczaj do baru lub restauracji, by w gronie przyjaciół świętować swą dorosłość.

Setsubun

Setsubun wiąże się z dniem poprzedzającym rozpoczęcie wiosny, lata, jesieni i zimy według kalendarza księżycowego. Współcześnie obchodzony jest 3 lutego. Tego dnia Japończycy rozrzucają prażone ziarna soi tak wewnątrz jak i na zewnątrz domów, wykrzykując przy tym *oni wa soto, fuku wa uchi* („Przyjdź szczęście, precz demony”). Zwyczaj ten, praktykowany w całej Japonii, ma na celu zwabienie szczęścia i wygnanie nieszczęść w nadchodzących miesiącach. W dawnej Japonii w świątyniach i klasztorach odbywała się uroczystość wypędzania złych mocy. Później, choć nie jest jasne kiedy i dlaczego, dodano zwyczaj rozrzucaania prażonych ziaren soi dla odpędzenia demonów.

Ziarna soi i maska oni

Obyczaj ten wyszedł poza świątynie do domów w całym kraju. Współcześnie, w czasie uroczystości ziarna soi rzucają tzw. *toshi otoko*, czyli mężczyźni spod przypadającego w danym roku znaku zodiaku.

Święto Dzieci

Hina matsuri

W Japonii osobno obchodzi się dzień dziewczynek i chłopców. Dzień dziewczynek przypada 3 marca i nazywany jest *hina matsuri*. Z tej okazji w domach na specjalnym podium w kształcie schodków ustawiana jest kolekcja lalek, *hina ningyō*, w strojach dworskich z okresu Heian (794-1192) wraz z różnymi akcesoriami. Dwie lalki na najwyższych miejscach na tle złotego parawanu przedstawiają cesarza i cesarzową. *Hina matsuri* ma swój początek w dwóch zwyczajach z dawnej Japonii. Jeden z nich to tradycja dworska właśnie z okresu Heian – zabawa w dom, podczas której używano miniaturowych domków, mebelków i naczyń. Drugi to starożytny zwyczaj oczyszczania się z grzechów. Wierzą, że wraz z oddechem grzechy przechodzą na papierowe lalki.

W okresie Edo (1603-1868) ukształtowało się *hina matsuri* najbardziej zbliżone do współczesnego. Istniał zwyczaj dokupowania nowych lalek i mebelków, gdy w rodzinie urodziła się dziewczynka, a gdy dziewczyna wychodziła za mąż, zabierała swoją część kolekcji i powiększała ją, kiedy sama urodziła córkę. Zestawy *hina ningyō* są prawdziwym dziełem sztuki i osiągają nierzadko zawrotne ceny.

Tango no sekku

5 maja obchodzone jest *tango no sekku*, czyli święto chłopców. Tego dnia można zobaczyć powiewające na wietrze chorągiewki w kształcie karpia (*koinobori*). Ma ono bardzo długą historię, według zapisków obchodzone jest od 700 r. Początkowo święto miało na

Zestaw *hina ningyō*

Koinobori w prefekturze Ishikawa

celu uczczenie zdrowego rozwoju dzieci i nie jest jasne, kiedy stało się świętem poświęconym wyłącznie rozwojowi chłopców. W połowie okresu Edo rodziny, w których urodził się chłopiec zaczęły wywieszać chorągiewki w kształcie karpia oraz wystawiać miniaturowe reprodukcje hełmów, zbroi, łuków i strzał oraz mieczy. Zwyczaj ten wywodzi się najprawdopodobniej ze starojapońskiego wierzenia, iż karp jest tak silny, że potrafi płynąć pod prąd rwącego potoku i przeskakiwać wodospady. Uważa się powszechnie, że wywieszanie chorągiewek to wyrażenie życzenia, by chłopcy wyrastali zdrowi i silni jak te ryby. Później zaczęto wystawiać też lalki przedstawiające wojowników w hełmach, które dały początek *musashi ningyō* (żołnierzyki) i *gogatsu ningyō* (lalki majowe). Lalki te można oglądać do dzisiaj. Jedną z najbardziej reprezentatywnych lalek, obok wojowników, jest Kintarō, lalka przedstawiająca chłopca o herkulesowej budowie, który wyrósł na generała.

Letnie festiwale

Tanabata

Każdego lata – 7 lipca – Japończycy obchodzą romantyczne Święto Gwiazd *Tanabata*. Jest to barwna uroczystość, wywodząca się z legendy o parze zakochanych gwiazd: Przędce (Wega) i Pasterzu (Altair). Zostali oni rozdzieleni i mieszkają po przeciwnych stronach Mlecznej Drogi. Mogą się spotkać tylko jeden raz w roku, właśnie siódmego dnia siódmego miesiąca.

Obecnie przygotowując się do obchodów święta Tanabata Japończycy dekorują domy i mieszkania bam-

busowymi gałązkami, do których przywiązują paski kolorowego papieru z wypisanymi życzeniami (*tanzaku*). Tradycja mówi, że życzenie powinno mieć formę poematu zapisanego pismem kaligraficznym. Takie życzenia zawieszają się na gałązkach w pierwszych dniach lipca, a w dniu święta – siódmego lipca, puszcza się je z nurtem rzeki, aby mogły się spełnić. Święto Gwiazd jest dniem wyjątkowym, pełnym optymizmu i nadziei na spełnienie życzeń i marzeń.

Gałęzie bambusa z *tanzaku*

Tanabata w Sendai

Festiwal *Suigo-sai* w Shimane

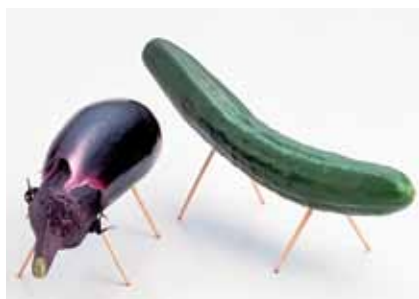
Pokazy fajerwerków

Lato w Japonii to także okres, kiedy w całym kraju organizowane są pokazy fajerwerków. Jest to tradycja mieszczańska wywodząca się jeszcze z okresu Edo (1603-1868). Pokazy odbywają się z reguły nad brzegami rzek lub jezior. Pirotechnicy wystrzelują do kilkudziesięciu tysięcy fajerwerków o najprzeróżniejszych kształtach i kolorach. Festiwale te są jedną z głównych atrakcji japońskiego lata, najpopularniejsze z nich gromadzą dziesiątki a nawet setki tysięcy widzów. Zwykle wokół miejsca pokazu ciasno ustawiają się stragany z przekąskami, piwem i słodyczami, można więc podziwiać fajerwerki podjadając i popijając. Latem popularne są także zimne ognie i zestawy petard, które można kupić w każdym sklepie. Letnimi wieczorami Japończycy, zwłaszcza młodzi, gromadzą się w parkach i nad wodą, by podziwiać sztuczne ognie rozświetlające niebo.

Święto Obon

Obon, przypadający w większej części Japonii na połowę sierpnia (13-16 sierpnia), jest świętem ku czci zmarłych i jednocześnie jednym z najważniejszych w kraju. Pochodzenie tego święta nie jest zupełnie jasne, najczęściej wiąże się je z obrzędami buddyjskimi, choć wiele z jego elementów zrodziło się z innej tradycji. Według dawnych japońskich wierzeń, duchy zmarłych przodków powracają wówczas na Ziemię.

Obchody *obon* trwają kilka dni. W pierwszym dniu Japończycy odwiedzają groby rodzinne i składają na nich ofiary (jedzenie, np. *dango* – kulki ryżowe). Także na *butsudanach* (buddyjski ołtarz-relikwiarz w domu) układany jest poczęstunek dla powracających przodków.

Shōryōuma

W niektórych regionach kraju Japończycy przygotowują z ogórka, bakłażana i zapalek *shōryōuma*, czyli zwierzęta, na których zmarli krewni mogą powrócić w rodzinne strony i odjechać

po zakończeniu *obon*. Ogórek symbolizuje zwinnego konia, by przodkowie szybko przybyli, zaś bakłażan powolną i juczną krowę, by mogli jak najdłużej pozostać i zabrać ze sobą liczne podarunki. Wieczorem zapalane są na polach i wzgórzach *mukaebi* – ognie, które mają wskazać zmarłym drogę powrotną w ich rodzinne strony.

Jednym z bardzo ważnych elementów w obchodach tego święta są *bon odori*, czyli tańce *obon*. Są one wy-

Taniec w Nishi-monai

konywane wspólnie przez kobiety i mężczyzn w różnym wieku, członków miejscowej społeczności, na terenach świątynnych, ale bardzo często kolorowe korowody tancerzy przemierzają ulice miast. Tańcom towarzyszy muzyka wykonywana na tradycyjnych japońskich instrumentach, takich jak *shamisen* (instrument strunowy), *taiko* (bębny) i inne. Melodia jest prosta i rytmiczna, towarzyszą jej również przyśpiewki zachęcające do tańczenia. Tańce te mają wyrażać radość duchów zmarłych, którzy uniknęli cierpienia w piekle. Największe festiwale *bon odori*, na przykład *Awa Odori* w mieście Tokushima na Shikoku, gromadzą każdego roku kilkadziesiąt tysięcy tancerzy i ponad milion widzów.

Ostatniego dnia *obon* zapalane są *okuribi*, czyli ognie, które mają odprowadzić dusze zmarłych. W Kioto odbywa się tego dnia *Gozan no Okuribi*. Na pięciu wzgórzach otaczających miasto zapalane są ogniska w kształcie ideogramów oznaczających „wielki”, „prawo buddyjskie”, statku oraz bramy *torii* (brama przed chramem shintoistycznym). W niektórych regionach, na przykład w Nagasaki, jest zwyczaj puszczania lampionów na wodę.

Awa odori

Lokalne festiwale słynne w całym kraju

Jak było już wcześniej wspomniane, japońskie festiwale zaskakują swą liczbą i różnorodnością. Część z nich ma charakter wyłącznie lokalny i jest szerzej nieznaną ogółowi społeczeństwa. Niektóre jednak są słynne w całej Japonii i stanowią atrakcję turystyczną.

Festiwal Gion

Jednym z najbardziej znanych i największych festiwali w Japonii jest *Gion* w Kioto, którego obchody trwają praktycznie przez cały lipiec. Jednakże jego najważniejsza część, czyli wielka uroczysta parada przypada na 17 lipca. Początki *Gion* sięgają 869 r., kiedy Japonię dotknęła epidemia. W przekonaniu, że była to zemsta złych duchów, ludzie postanowili je uroczyście przebłagać. Od tej pory, co roku uroczystości te stały się coraz bardziej popularne i bogate, aż przekształciły się w wielkie święto.

Festiwal Kantō

Jest to festiwal obchodzony w dniach 3-6 sierpnia w mieście Akita, organizowany w intencji dobrych zbiorów. Jego charakterystycznym elementem są dochodzące do 12 metrów wysokości i 50 kilogramów wagi konstrukcje z lampionów (nawet 46 sztuk), które symbolizują kłosa ryżu. Uczestnicy pochodu umieszczają je na zmianę na głowach, ramionach i biodrach, próbując zachować przy tym równowagę. Szczególnie biegli w tej sztuce potrafią też jednocześnie machać wachlarzem.

Festiwal Gion

Festiwal Kantō

Festiwal Nebuta

Festiwal Nebuta

Festiwal ten obchodzony jest w dniach 2-7 sierpnia w mieście Aomori. Co roku przyciąga ponad 3 miliony turystów, a jego główną atrakcją jest procesja platform z ogromnymi lampionami o fantazyjnych kształtach, często przedstawiających sceny z życia samurajów lub bohaterów. Wokół platform tańczą tancerze ubrani w charakterystyczne stroje. Drużyna, która przygotowuje najlepszy lampion, otrzymuje nagrodę. W 1980 roku festiwal Nebuta został uznany za Ważny Niematerialny Zabytek Kultury Ludowej.

Ambasada Japonii
Wydział Informacji i Kultury
Al. Ujazdowskie 51
00-536 Warszawa

<http://www.pl.emb-japan.go.jp>
e-mail: info-cul@emb-japan.pl

Odpowiedzi do quizu z poprzedniego numeru: 1. Amaterasu, Susanoo, Tsukuyomi; 2. a; 3. c.